

Toppidrettsutøvernes rammebetingelser

Rapportering og anbefalinger

Til idrettsstyret, 20. desember 2021

Innhold

Sammendrag.....	3
INNLEDNING.....	6
DEFINISJONER OG AVKLARINGER	8
Utvalgets mandat og sammensetning	8
Hva er toppidrett og en toppidrettsutøver?.....	9
Olympiatoppens stipendordning	10
RAMMEBETINGELSER – NOE ALLE ER OPPTATT AV.....	12
Myndighetene og toppidrett	12
Idrettens egen tilnærming	14
METODE FOR SPØRREUNDERSØKELSEN.....	16
FUNN OG DRØFTING.....	19
Del 1: Økonomiske forhold	19
Utøvernes inntekter.....	19
Inntektskilder	22
Finansiering av toppidrettsatsingen.....	23
Utøvernes oppfatninger om økonomiske forhold	24
Koronapandemien	27
Del 2: Utdanning	28
Ulike forhold knyttet til korona	31
AVRUNDING OG ANBEFALINGER FRA UTVALGET	34
Referanser.....	37

Sammendrag

Denne rapporten er laget av et utvalg nedsatt av styret i Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF). Mandatet var å belyse sentrale rammebetingelser for norske toppidrettsutøvere, med spesiell vekt på forhold knyttet til økonomi og utdanning. Utvalget skulle også komme med forslag til tiltak som kan iverksettes for å bedre de totale rammevilkårene for toppidrettsutøvere i Norge.

Utvalget gjennomførte vinteren 2021 en spørreundersøkelse rettet mot alle utøvere med stipend fra Olympiatoppen (n=115), samt spillere på landslag for ungdom i to lagidretter (n=32).

På bakgrunn av undersøkelsen mener utvalget det grunn til å be idrettsstyret følge opp tematikken rammebetingelser. Dette gjelder både økonomiske forhold og det som har å gjøre med tilrettelegging for utdanning og planlegging av livet etter karrieren. Vi kommer derfor med følgende anbefalinger til idrettsstyret:

Toppidrettsutøvere og rettigheter i arbeidslivet:

1. Det fremgår i denne rapporten at toppidrett i henhold til Olympiatoppens definisjon er noe som utøves på fulltid. Toppidrett er et yrke. NIF sentralt bør se på toppidrettsutøvernes rettigheter som arbeidstakere. Mange toppidrettsutøvere som er del av Olympiatoppens stipendordning, ønsker å bli behandlet på linje med ordinære arbeidstakere når det gjelder pensjon, sykkelønn etc. Utvalget innser at dette bildet er komplekst, og det kan medføre betydelige kostnader for arbeidsgiversiden, men vi mener samtidig at utøverne fortjener å bli tatt på alvor ved at dette spørsmålet utredes. Herunder inngår dialog med myndighetene.

Økonomiske rammebetingelser og stipendordningen:

2. Idrettsstyret bør gå inn i stipendordningen på flere måter:
  - a. Idrettsstyret bør drøfte hvorvidt stipend til enkeltutøvere skal finansieres over spillemidlene, eller om man skal jobbe politisk med å få utøverstipendene over på statsbudsjettet på samme måte som det i dag er satt av penger til talentsatsing innenfor kunst/kultur.
  - b. Idrettsstyret bør ta en prinsipiell diskusjon om beløpet som i dag går til stipender er en effektiv ressursutnyttelse for å nå målsetningene for norsk toppidrett.

- c. Med utgangspunkt i dagens situasjon: Idrettsstyret bør be Olympiatoppen foreta en evaluering av stipendordningen. Det vil gjelde kriterier for tildeling og selsatsene, som ikke har vært endret på mer enn ti år. Utvalget registrerer at spesielt mange utøvere med B-stipend har lav inntekt. Om det er hensiktsmessig å beholde skillet mellom status A og B, bør vurderes.
3. Utvalget mener nåløyet for å motta det vi i dag inndeler i A-stipend og B-stipend skal være trangt. En grunn til dette er at stipendet skal henge høyt, men også at dagens budsjett ikke tåler at mer brukes på denne posten.
4. Utvalget anbefaler NIF sentralt, for eksempel i spillemiddelsøknaden, å se på muligheten for å etablere en *individuell* støtteordning for kostbart utstyr utøvere ikke kan finansiere selv. Denne ordningen kan rettes spesielt mot parautøvere, men må ikke begrenses til denne gruppen.
5. Det bekreftes i denne undersøkelsen at noen utøvere har svært høye inntekter. På veien opp har de fått økonomisk støtte og hatt stor nytte av ekspertise stilt til rådighet av idrettslag, særforbund og Olympiatoppen. Fellesskaper har tatt kostnadene. Når/hvis utøverne oppnår en inntekt på 500 000 kroner avkortes støttebeløpet, men en utøver med inntekt på fem eller ti million kroner i året mottar fortsatt faglig og medisinsk støtte. Utvalget ber NIF sentralt vurdere om man sammen med særforbund skal se på en ordning der utøvere når de mottar sitt første stipend, skal forplikte seg til å gi tilbake til systemet i form av en (ør)liten andel hvis de når verdenstoppen og mottar betydelige markedsinntekter og premiepenger.
6. Innen paraidretten er det flere som har uføretrygd gjennom NAV. Uføretrygden er for en del parautøvere den viktigste inntektskilden fremfor jobb. Mens andre topputøvere kan regulere omfanget av jobb og få utbetalt lønn deretter, blir parautøvere trukket i uføretrygden hvis OLT-stipend ikke kan dokumenteres med bilag som går under idrettsrelaterte utgifter. Utvalget ber idrettsstyret initiere en dialog om denne praksisen.

Toppidrett og kjønnsforskjeller:

7. I forlengelse av økonomiske rammebetingelser/stipendordningen over: En konsekvens av de strenge kriteriene for A- og B-stipend er en lav kvinneandel blant stipendmottakerne. Senest etter sommerlekene i Tokyo 2021 ble det fastslått at det må gjøres noe på kvinnesiden for å øke andelen medaljer vunnet av kvinner. Bredden må opp for å få frem flere i verdenstoppen. Gitt at utvalget mener kriteriene for A/B-stipend skal være

stramme, er det ikke først og fremst her det må gjøres noe. Egne regler eller kvoter for kvinner, anbefaler vi ikke. Det kan derimot vurderes i kategorien *morgendagens utøvere*, i denne rapporten definert som utøvere med Olympiatoppens utviklingsstipend.

8. Utvalget har ikke datagrunnlag for å gå grundig inn i kjønnsforskjellene når det gjelder rammebetingelser. Her vil det være behov for studier som også inneholder kvalitative data. Det anbefaler vi NIF/Olympiatoppen å igangsette. Det er ikke gitt at dette har noe å gjøre med økonomi, men at kvinner har andre behov og ønsker. Det kan dreie seg om at de ønsker bedre tilrettelegging for utdanning enn menn, og at det må skoles flere og bedre kvinnelige trenere. Vi har ikke svarene. De må finnes.

Livet etter toppidrettskarrieren:

9. Blant de aller beste utøverne påpeker tre av fire at idretten har et ansvar for å ivareta utøvernes fysiske og mentale helse etter endt utøverkarriere, og det er også mange som mener at særforbund har et stort ansvar for livet til utøvere etter karrieren. Uten å ta stilling til dette funnet i undersøkelsen, anbefaler utvalget at NIF/Olympiatoppen gjennomfører en kartlegging. Hva foretar særforbundene seg vedrørende oppfølging av utøvere som har lagt opp? Dette kunne være et ansvar for Olympiatoppen, men vi mener også særforbund må involveres og ansvarlig gjøres.
10. Særforbund, eventuelt i samarbeid med Olympiatoppen, bør påta seg ansvar for å tilrettelegge for at utøvere kan få til fleksible ordninger for å «holde det litt i gang» med utdanning. I vårt datamateriale har vi først og fremst undersøkt stipendutøvere og yngres landslag i to særforbund, men dette er nok noe særforbund også uten stipendutøvere bør ta på alvor.
11. Det er tankevekkende at de yngste utøverne som ikke er del av Olympiatoppens stipendordning, påpeker at de i liten grad får veiledning for å forberede livet etter toppidrettskarrieren. Vi anbefaler at NIF sentralt, ev. i samarbeid med Olympiatoppen, utarbeider forslag til hvordan slik veiledning kan gjennomføres i alle særforbund. Det bør også vurderes om dette skal inn i årlig rapportering.
12. Mange vil kunne bruke idrettskarrieren til å skaffe arbeid. Denne formen for døråpning bør utnyttes. Å gi utøvere råd og skoling om merkebygging, er noe alle særforbund med landslagsutøvere bør sette på agendaen. Alle særforbund bør oppfordres til å se på muligheten – få inn i samarbeidsavtaler vedr. karriereveiledning, traineeordning osv.

INNLEDNING

«Så du kan bli verdensmester i seiling, og så tjener du ingenting på det?»

Spørsmålet kom fra tidligere kultur- og likestillingsminister Abid Raja (V) under et besøk på Olympiatoppen i 2020 da diskusjonen kom inn på toppidrettsutøveres økonomiske rammer. Han uttrykte riktignok at man fra politiske hold er klar over at mange toppidrettsutøvere lever under vanskelige økonomiske forhold, og at han skulle se hva det var mulig å få til. Raja mente det er viktig å se menneskene bak tallene (Larsen, 2020).

I denne rapporten skal vi inn i denne tematikken ved å ta for oss sentrale rammebetingelser til norske toppidrettsutøvere. Men vi kan allerede nå slippe katta ut av sekken ved å svare på spørsmålet fra statsråden. Ja, du kan bli verdensmester i seiling uten å tjene penger på det. Det er snarere regelen enn unntaket når vi ser hele spekteret av idretter her i landet. De fleste har sine internasjonale mesterskap, og vi kan fastslå at det for mange blir med heder og ære – og en minimal økonomisk uttelling. Mange har lav inntekt før de oppnår resultater, og slik blir det gjennom hele karrieren. Det er andre motiver enn muligheten for økonomisk gevinst som driver utøverne fram. Samtidig er mange i en sårbar situasjon, noe utøvere merket da koronapandemien slo inn. To sitater fra utøvere om dette:

Min økonomi avhenger kun av premiepenger fra konkurranser, så om det skulle bli stopp på konkurranser så ville jeg vært nødt til å legge opp på dagen, og i stedet forsøkt å få meg en jobb for å ikke gå konkurs.

Jeg klarer meg, men det er mye på grunn av tiltakene jeg har gjort. Jeg leier ut leiligheten og bor hjemme hos mamma og pappa. Bruker minimalt med penger generelt. Situasjonen hadde vært mye verre om jeg hadde bodd for meg selv og hatt andre å forsørge.¹

Forhold knyttet til koronapandemien var ikke del av mandatet for denne rapporten, men synliggjorde noen utfordringer ved å være toppidrettsutøver. Derfor har vi inkludert korona-relaterte funn i rapporten.

---

¹ Alle sitater i denne rapporten er hentet fra utvalgets spørreundersøkelse der utøverne hadde anledning til å gi sine kommentarer.

Det er stort strekk i feltet når rammebetingelser skal belyses. Det er utøvere i Olympiatoppens stipendordning som tjener flere titalls millioner kroner i året, og disse bidrar til å gi et glamorøst bilde av statusen som toppidrettsutøver. Samtidig er det utøvere i stipendordningen som bor hjemme på jente/gutterommet og uttrykker at de er helt avhengig av økonomisk støtte fra familien for å finansiere toppidrettssatsingen. Begge disse ytterpunktene trenger gode rammebetingelser, som handler om mer enn økonomi. De må ha tilgang på faglig ekspertise for å prestere, og de må planlegge for hva som kommer etter toppidrettskarrieren. En slik tilrettelegging kommer vi inn på i rapporten, som er strukturert slik: Først presenterer vi mandatet fra idrettsstyret og måten utvalget har jobbet. Så forklarer vi noen begreper som brukes i rapporten, inkludert hvordan Olympiatoppens stipendordning er satt sammen. I en egen del går vi inn på hvordan toppidrettens rammebetingelser er omtalt og behandlet fra myndighetene og i idretten. Deretter gir vi et innblikk i metoden for spørreundersøkelsen, før vi kommer inn på våre funn, som består av to deler; økonomiske forhold og utdanning. Rapporten avsluttes med utvalgets anbefalinger.

DEFINISJONER OG AVKLARINGER

Utvalgets mandat og sammensetning

Utvalget ble etablert på bakgrunn av sak 74, idrettsstyremøte nr. 9, 26. mars 2020. Vedtaket var tredelt: 1. Idrettsstyret vedtok at det skal etableres et utvalg som skal kartlegge og belyse sentrale rammebetingelser for norske toppidrettsutøvere 2. Utvalget skal bestå av inntil fem personer og skal ledes av NIFs 2. visepresident. Lederen av NIFs utøverkomité og toppidrettssjefen skal delta i utvalget. 3. Generalsekretæren skal, sammen med utvalgets leder, utforme utvalgets endelige sammensetning og utvalgets mandat.

Mandatet ble konkretisert av generalsekretær og utvalgets leder i april 2020:

- a) Utvalget skal kartlegge og belyse sentrale rammebetingelser for norske toppidrettsutøvere, herunder utøvernes økonomiske og utdanningsmessige rammebetingelser.
- b) Utvalget skal levere en rapport til NIFs generalsekretær med forslag til tiltak som kan iverksettes for å bedre de totale rammevilkårene for toppidrettsutøvere i Norge.
- c) Utvalget har mulighet til å knytte til seg ekstern nasjonal og internasjonal kompetanse i sitt arbeid.
- d) Utvalget skal starte sitt arbeid i løpet av 2. kvartal 2020, og skal levere sin sluttrapport til NIFs generalsekretær innen 15. desember 2020.

Utvalgets sammensetning: Johann Olav Koss (utvalgets leder, 2. visepresident i idrettsstyret fram til idrettstinget i mai 2021), Astrid Uhrenholdt Jacobsen (leder NIFs utøverkomite og medlem i idrettsstyret), Tore Øvrebø (toppidrettssjef), Dag Vidar Hanstad (professor Norges idrettshøgskole) og Lena Schrøder (styremedlem i NIFs utøverkomité). Magnus Sverdrup fra NIFs administrasjon var utvalgets sekretær.

Utvalgets arbeid: Utvalget hadde møter hver eller annenhver måned sommeren og høsten 2020. Koronapandemien umuliggjorde fysiske møter, noe som forsinket arbeidet.

Presentasjon for idrettsstyret: Orienteringssak (192), 23. mars 2021: Utvalgsarbeid - rammebetingelser for toppidrettsutøvere. «Leder av NIFs utøverkomité, Astrid Uhrenholdt Jacobsen, orienterte idrettsstyret om sentrale funn i undersøkelsen som er gjennomført blant 155 toppidrettsutøvere knyttet til rammebetingelsene for deres hverdag. Utvalget som jobber med

denne saken, ledet av 2. visepresident Johann Olav Koss, vil komme tilbake til idrettsstyret med en endelig sluttrapport for utvalgsarbeidet.» Koss stilte ikke til gjenvalg som visepresident på idrettstinget siste helgen i mai 2021, og gikk da også ut av utvalget som ikke fikk innsatt ny leder. Dette er utvalgets sluttrapport.

Hva er toppidrett og en toppidrettsutøver?

I denne delen tar vi for oss noen begreper som benyttes når toppidrett og -utøvere er tema. Olympiatoppen benytter seg av det vi kan kalle en svært smal definisjon, mens andre inkluderer mye bredere når de snakker om toppidrett. Ettersom Olympiatoppens stipendutøvere er en vesentlig del av rapporten, vil vi også forklare stipendordningen i denne delen.

I sin strategiske plan presenterer Olympiatoppen sin forståelse av *toppidrett*: «Trening og forberedelser i verdensklasse som fører til internasjonale toppresultater, avhengig av den enkelte idretts egenart og utbredelse. Idretten er på dette nivået første prioritet» (Olympiatoppen, 2020, s. 20). For å oppfylle kriteriet for å være *toppidrettsutøver*: «Dagens toppidrettsutøvere er utøvere som driver trening og forberedelser i verdensklasse avhengig av den enkelte idretts egenart og utbredelse. Arbeidet fører jevnlig til internasjonale toppresultater. Idretten er for disse utøverne førsteprioritet.» (s.20).

Ut ifra denne forståelsen er det mange som regner seg som toppidrettsutøvere, som slett ikke er det. Vi trenger en videre definisjon. I utvalget var det enighet om at definisjonen av toppidrett kunne ta utgangspunkt i utøvere som har stipend fra Olympiatoppen. Ettersom disse graderes i ulike nivå med A-, B-, utviklings- og lagsstipend (se neste underkapittel), driver ikke alle disse «trening og forberedelser i verdensklasse», men kaller seg likevel toppidrettsutøvere. Det gjør omgivelsene også. I utvalget inngikk også landslagsutøvere på lag som har en samarbeidsavtale med Olympiatoppen. Videre mente utvalget det er viktig at definisjonen også innbefatter utøvere «på vei opp»; altså unge talenter mellom 17-21 år. Denne gruppen *kan* inngå i Olympiatoppens egen definisjon av *morgendagens toppidrettsutøver*. Det er «utøvere som driver omfattende trening og forberedelser gjennom en langsiktig progresjonsplan som kan føre fram til internasjonale toppresultater» (Olympiatoppen, 2020, s. 20).

Ettersom vi i denne rapporten ser på hvordan toppidrett kan kombineres med utdanning, kan det være relevant å vite hva universitet- og høgskolesystemet forbinder med en toppidrettsutøver. Ved Norges idrettshøgskole er retningslinjene delt i lagidretter og individuelle idretter. For utøvere i lagidretter: utøvere/spillere i øverste divisjon i håndball, fotball eller ishockey

(proffkontrakt med klubb) og landslagsrepresentasjon i øvrige lagidretter. For individuelle idretter: Landslagsrepresentasjon eller satsningsgrupper i regi av særforbund, Mindre enn 100 FIS-poeng (langrenn). Også landslagstrenerne kan søke om toppidrettsstatus (NIH, 2021).

Olympiatoppens stipendordning

Olympiatoppen har fire ulike nivå for stipender med ulike økonomiske satser: A, B, utvikling og lagsstipend. I Tabell 1 er de ulike nivåene forklart.

Tabell 1. Olympiatoppens stipendordning, redigert fra hjemmesiden olympiatoppen.no.

	A-stipend	B-stipend	Utvikl.stipend	Lagsstipend ²
Beløp	120 000	70 000	60 000	Defineres for hver idr.
Kriterier	Medalje i olympiske leker (OL) eller Paralympics (PL) Plassering blant de tre beste i verdenscup sammenlagt i olympiske eller paralympiske idretter	Sterke plasseringer i OL, PL og VM Særdeles gode resultater i EM og verdenscup, eller i konkurranser på tilsvarende nivå	Utøvere under 24 år som gjennom god resultatutvikling i internasjonale mesterskap og konkurranser viser at muligheten for å nå verdenstoppen i sin idrett er stor.	A-stipend: Medalje i olympiske leker (OL) eller Paralympics (PL). Vurdering: Toppresultater i OL, PL, VM og i spesielle tilfeller EM B-stipend: Lag som presterer nært opp til kravene for A-stipend.
Tjenester ved Olympiatoppens treningssenter	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gratis trening ved senteret ▪ En personlig kvote til testing, faglig støtte og helsetjenester ▪ En personlig kvote lunsjbilletter ▪ Et kornmåltid hver dag ▪ Sportsprodukter under/etter trening ▪ Mulighet for massasje 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gratis trening ved senteret ▪ En personlig kvote til testing, faglig støtte og helsetjenester ▪ En personlig kvote lunsjbilletter ▪ Et kornmåltid hver dag ▪ Sportsprodukter under/etter trening ▪ Mulighet for massasje 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gratis trening ved senteret ▪ En personlig kvote til testing, faglig støtte og helsetjenester ▪ En personlig kvote lunsjbilletter ▪ Et kornmåltid hver dag ▪ Sportsprodukter under/etter trening ▪ Mulighet for massasje 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gratis trening ved senteret ▪ En personlig kvote til testing, faglig støtte og helsetjenester ▪ En personlig kvote lunsjbilletter (bare A-stipend) ▪ Et kornmåltid hver dag ▪ Sportsprodukter under/etter trening ▪ Mulighet for massasje

Alle utøvere som mottar stipend, må undertegne en egenerklæring der det fremgår at de blant annet er innforstått med at det er en forutsetning for tildeling at de opptrer i tråd med NIFs formål, virksomhet eller kjerneverdier, og ikke har brukt eller vil bruke doping. Videre må de rapportere og undertegne på et skjema om bruk av kosttilskudd.

² I denne gruppen inngår: Bandy, basketball, curling, fotball, håndball, ishockey, rugby, sandvolleyball, vannpolo og volleyball.

Avkorting av stipend: For utøvere som totalt tjener mellom 500 000 og 620.000 kroner i året³ foretas en forholdsmessig avkorting tilsvarende det beløpet som overskrider inntektsgrensen. For utøvere med A-stipend som har inntekt over 620 000 gis det ikke stipend (570 000 kroner for B-stipend og 560 000 for utviklingsstipend).

Beholder tjenestene: Utøvere som er kvalifisert for A-stipend, men som har inntekt som gjør at stipendet avkortes eller strykes, har de samme rettighetene til tjenester ved Olympiatoppens treningssenter som øvrige stipendutøvere. Det forutsetter at særforbundet også søker for disse utøverne, og det stilles samme krav til disse om undertegning av egenerklæringsskjema og rapporteringsskjema for bruk av kosttilskudd.

For flere detaljer om stipendordningen og hvem som mottar stipend, les om støtteordninger på hjemmesiden til Olympiatoppen.

---

³ Følgende skal tas med i inntektsbeløpet: Lønn, honorar, stipend fra andre enn Olympiatoppen, bonuser, premiepenger, sponsoravtaler, inntekt/utbytte opptjent i AS evt. andre selskapsformer tilknyttet idrettsaktiviteten, samt andre inntekter som ikke er nevnt her.

RAMMEBETINGELSER – NOE ALLE ER OPPTATT AV

Rammebetingelser er ytre forhold som stiller krav til eller legger begrensninger på hvordan en virksomhet eller aktivitet skal drives. Rammebetingelser kan være økonomiske, juridiske eller faglige/etiske⁴. Vi inkluderer her anlegg og utstyr, tilgang på anlegg, kompetanse m.v.

Innen toppidretten kan rammebetingelser handle om inntekt og hvordan det legges til rette – herunder hvordan utøverne kan holde på med utdanningen under og etter karrieren. Når vi senere skal inn på utøvernes inntekter, kan det være greit å vite hva som er en akseptabel inntekt for en toppidrettsutøver. Et utgangspunkt kan være å se på median inntekt, som for alle husholdninger i Norge er 540 000 kroner⁵. I debatten om hvor dårlig rammebetingelsene er for norske topputøvere, brukes fra tid til annen at de lever under fattigdomsgrensen. EUs definisjon av lavinntekt er inntekt under 60 prosent av medianinntekten. Dette er den vanligste måten å regne lavinntekt på i Norge. Fattigdomsgrensen går under 220 000 kroner, og vi skal se at det er idrettsutøvere som har lavere inntekt enn det. Toppidrettsutøvere har en del privilegier (se Tabell 1), som gjør at utvalget stiller seg skeptisk til å bruke begrepet *fattigdomsgrense*.

Idretten er opptatt av toppidrettsutøvernes *rammebetingelser*, og som vi så i innledningen med tidligere statsråd Abid Raja; myndighetene er også opptatt av det. Nå skal vi se litt på hvordan myndighetene og idretten har forholdt seg til toppidrett generelt og rammebetingelser spesielt, de ti siste årene.

Myndighetene og toppidrett

2012: Stortingsmeldingen Idretts glede for alle

Inntil ny stortingsmelding foreligger, legger Meld.St. 26 (2011-2012) føringer for den statlige idrettspolitikken. I idrettsmeldingen lagt fram av Jens Stoltenbergs (Ap) regjering i 2012 het det at «toppidretten skal styrkes ut fra dens rolle som identitetsskaper og dens bidrag til en positiv prestasjonskultur i det norske samfunn. Toppidrettsutøvere skal derfor gis treningsmuligheter som bidrar til prestasjoner på internasjonalt toppnivå innenfor etisk forsvarlige rammer. (s.13). Videre at en styrking av toppidretten vil legge til rette for at norsk idrett også i framtiden skal tilby utøverne et trenings- og konkurransetilbud av høy kvalitet. Det ble i meldingen koblet til at

---

⁴ Store medisinske leksikon, <https://sml.snl.no/rammebetingelser>

⁵ Medianinntekten er inntekten akkurat midt på: halvparten tjener mer, halvparten tjener mindre.

«[g]ode rammebetingelser for toppidretten er viktig for at norske utøvere skal kunne satse på sin idrett og ha mulighet til å utnytte sitt potensial (s. 93).

2016 og 2017: Strategiutvalg for idrett

Strategiutvalget for idrett (2017), også omtalt som Fjørtoft-utvalget, ble nedsatt av kulturminister Thorhild Widvey (H), og avla to rapporter Den første, *Statlig idrettspolitik inn i en ny tid* (Strategiutvalg for idrett, 2016) kom med anbefalinger til regjeringen, der det blant annet het at «[r]egjeringen bør konkretisere sitt syn på toppidrettsutøvere som en gruppe i befolkningen med et særlig behov for tilrettelegging av utdanningen for å kunne kombinere utdanning med å være toppidrettsutøver» (s.13). Den andre rapporten, *Den norske idrettsmodellen inn i en ny tid* (Strategiutvalget for idrett, 2017) var rettet mot idrettsorganisasjonen, og her het det blant annet i en av anbefalingene: «Fastsette klare resultatmål for toppidrettsarbeidet, der idretter og utøvere som kan bidra til at disse nås, blir prioritert gjennom tilføring av fagkunnskap og økonomiske rammebetingelser for å trene og restituere optimalt» (s. 22).

2019: Regjeringsplattform

Erna Solbergs (H) siste regjering pekte på behovet for å sikre idrettsutøveres mulighet til å kombinere idrett og utdanning, og styrke toppidrettskompetansen innen ulike idretter ved videregående skoler og høyskolene (Regjeringen, 2019).

2021: Regjeringens idrettsstrategi

Like før stortingsvalget 2021 la regjeringen Solberg (H) fram det som ble kalt en idrettsstrategi, der det ble gjort klart at sentrale temaer som for eksempel toppidrett ikke ville blir tatt opp, men inngå i en senere idrettsmelding» (kulturdepartementet, 2021, s. 8). Toppidrett ble likevel nevnt ved at regjeringen pekte på at en mangfoldig idrett forutsetter kjønnsbalanse og likestilling. Det skal være likeverdige rammevilkår for deltakelse uavhengig av kjønn, både i breddeidrett og toppidrett. Alle særforbundene har ansvar for å organisere paraidrett i sine idrettslag. Det gjelder både breddeidrett og toppidrett. Toppidrett for parautøvere ivaretas også gjennom Olympiatoppen, som blant annet er ansvarlig for deltakelse i Paralympics. Norges idrettsforbund er i tillegg ansvarlig for Norges deltakelse både i Deaflympics og i Special Olympics, het det i strategien.

2021: Regjeringsplattform

Hurdalserklæringen til Arbeiderpartiet og Senterpartiet (2021) fastslår at «[d]et må bli enklare å kombinere karriere og utdanning, slik at flere toppidrettsutøvarar kan leve av idretten sin» (s. 69). Hva regjeringen til Jonas Gahr Støre (Ap) legger i det, er ikke utdypet i erklæringen eller kommunisert når denne rapporten legges fram.

Idrettens egen tilnærming

2013: Den norske toppidrettsmodellen – norsk toppidrett fram mot 2022

Utvalget ble nedsatt etter olympiske og paralympiske leker i 2012 (NIF, 2013). Utvalget pekte på at Olympiatoppen burde se det som en del av sitt mandat å bidra konstruktivt i debatten som berører rammevilkårene for å drive toppidrett, herunder a) muligheten til å kombinere toppidrett med utdanning, et familieliv og en arbeidskarriere (fleksible løsninger), b) økonomiske rammebetingelser (som gjeldende finansieringsordninger i Lånekassen, blant annet).

2019: Idretten vil! og Idretten skal!

I langtidsplanen *Idretten vil!* som ble vedtatt på idrettstinget i 2019 (NIF, 2019b) het det at Norge skal være en ledende toppidrettsnasjon med prestasjonskultur som leverer stolte idrettsopplevelser til det norske folk. Idrettsbevegelsen har stilt seg bak at organisasjonens oppgave er å legge til rette for at dette skal kunne skje, gjennom særforbundene, Olympiatoppen og andre samarbeidspartnere. «Bedre toppidrett handler om ambisjoner på høyeste prestasjonsnivå, kvalitet i treningsarbeidet, utvikling av prestasjonskulturer og å være verdensledende på kompetanse. Det handler om å styrke rammebetingelser og forutsetninger for organisasjon og enkeltutøvere til å kunne levere prestasjoner i verdensklasse. I strategidokumentet *Idretten skal!* (NIF, 2019a) het det blant annet at «[i]dretten skal styrke økonomien for å tiltrekke, utvikle og beholde de beste utøverne, trenerne og lederne i norsk toppidrett over tid», og at «[i]dretten skal utvikle hele mennesket gjennom å tilrettelegge for toppidrett, utdanning og yrkeskarriere» (s. 4).

2021: Utvikling i utfordrende samhandling. En evaluering av Olympiatoppen

Utvalget nedsatt av idrettsstyret tok for seg Olympiatoppen og ikke toppidrettsutøvere spesifikt (NIF, 2021). Det ble likevel pekt på som et dilemma at toppidrettssatsingen ikke er bærekraftig i seg selv i viktige prestasjonsmiljøer: «Noen utøvere har sponsorer og støtte fra eget særforbund til å kunne både leve av idretten og sette av penger til et liv etter karrieren. Andre utøvere har

ikke penger til eget livsopphold, men lever på støtte fra for eksempel foreldre og familie» (s. 44). Utvalget trakk fram at en større økonomisk ramme til norsk toppidrett kan utligne noen av forskjellene og skape bedre forutsetninger for gode prestasjoner i et større utvalg av idretter.

METODE FOR SPØRREUNDERSØKELSEN

Ut ifra vår definisjon av *toppidrettsutøver*, delte vi utvalget av toppidrettsutøvere inn i to hovedkategorier; utøvere som er del av Olympiatoppens stipendordning og utøvere som ikke mottar stipend, men kan defineres som morgendagens utøvere. Kategorien stipendutøvere ble splittet i fire undergrupper: A-stipend, B-stipend, utviklingsstipend, og lagsstipend. Den andre hovedkategorien består av yngre utøvere knyttet til landslag i to særforbund. Denne gruppen har i hovedsak ikke fått spørsmål knyttet til økonomiske forhold. Samtidig var det noen spørsmål om utdanning og oppfølging som bare gikk til denne gruppen.

Spørreundersøkelsen ble sendt ut som e-post til utøverne med lenke til gjennomføring i desember 2020. Vi benyttet *Enalyzer*, et anerkjent verktøy for digitale spørreundersøkelser, med en lisens tilhørende Idrettsforbundet. Undersøkelsen ble sendt til stipendutøvere som epost fra toppidrettssjef Tore Øvrebø på vegne av utvalget. Utøverne på de to yngres landslagene fikk e-post fra sine respektive særforbund. Det ble ikke sendt ut noen purringer. Utøverkomiteen oppfordret utøverne til å delta i spørreundersøkelsen. For å ivareta utøvernes anonymitet, spurte vi ikke om hvilken eksplisitt idrett de tilhørte (se neste side). Fordelingen i kategorier vises i Tabell 2.

Tabell 2. Utøverne i utvalget fordelt på alder, kjønn og type idrett for utøvere som mottar A-stipend, B-stipend, utviklingsstipend (heretter U-stipend), lagsstipend (lag) og andre (ikke-stipendutøvere) (N=155).

		A-stipend (N=30)	B-stipend (N=43)	U-stipend (N=36)	Lag (N=8)	Andre (N=38)
Alder	≤ 19 år			5		19
	20-24 år	9	7	29	3	13
	25-29 år	8	22	2	1	
	≥ 30 år	13	14		4	
Kjønn	Kvinner	10	17	11	4	23
	Menn	20	26	25	4	9
Idrett	Sommeridrett	11	23	14	2	7
	Vinteridrett	18	15	21	4	8
	Individuell	16	21	22		
	Lagidrett	4	5	4	6	31
	Paraidrett	9	4	4	3	

Svarprosent og representativitet: Gruppen «andre» har vi ikke full kontroll på da spørreundersøkelsen ble sendt ut fra to særforbund. Her kjenner vi ikke svarprosent. På samme måte har vi registret at det var få med lagsstipend som svarte. Dette kan skyldes en del lagutøvere ser på seg selv utøvere med A-stipend eller B-stipend, selv om de i undersøkelsen skulle ha krysset av for «lagsstipend». Den mest nærliggende forklaringen til få svar, er at lagutøvere først og fremst tenker på koblingen til eget særforbund og i mindre grad at de er del av Olympiatoppens stipendordning.

I perioden vi foretok undersøkelsen (desember 2020), var det i alt 215 med individuelle stipend i kategorien A, B eller U. Med 109 svar oppnådde vi en respons på 51 prosent. Merk her at en del utøvere ikke har svart på alle spørsmål.

Alder: Når det gjelder alder, er nesten halvparten av utøverne med A-stipend i vårt utvalg 30 år eller eldre. Også i gruppen med B-stipend har mange holdt på med toppidrett lenge da 36 av 43 utøvere er 25 år eller eldre.

Kjønn: Forholder vi oss til de individuelle stipendene, var det for «A-stipendiatene» dobbelt så mange svar fra menn som fra kvinner. Dette er sammenfallende med det faktiske forholdet. Som vedlegget viser, var det i perioden for vår undersøkelse dobbelt så mange menn med A-stipend som kvinner. For hele gruppen med individuelle stipender har vi høy representativitet når det gjelder kjønn. For alder og inntekt finnes det ingen offisiell statistikk å forholde seg til.

Idretter: Av hensyn til anonymitet, ble ikke utøverne spurt om hvilken idrett de tilhører. Vedlegget er laget basert på Olympiatoppens faktiske tildeling i 2020 (sommer) og 2020/21 (vinter), fordelt i forhold til idretter/grener, kategorier (type stipend) og kjønn.

Parautøvere: Utøverne ble eksplitt spurt om de mottar stipend fra Stiftelsen VI. Alle de 20 parautøverne i utvalget oppgave at de mottar VI-stipend.

Analyse: Det ble brukt en deskriptiv statistikk i fremstillingen av data (SPSS).

FUNN OG DRØFTING

I denne delen presenterer vi funn fra undersøkelsen, og disse suppleres med kommentarer fra utvalget. Den er strukturert i to deler. Først ser vi på økonomiske forhold, og da i første rekke utøvernes inntekter og hvilke kilder disse kommer fra. I del 2 tar vi opp spørsmål som har å gjøre med utdanning.

Del 1: Økonomiske forhold

Utøvernes inntekter

Hvilke inntekter opererer egentlig toppidrettsutøvere med? Det er ytterst vanskelig å finne et eksakt svar på dette spørsmål, og et gjennomsnitt gir liten mening. I Tabell 3 gjør vi et forsøk på å skape et visst bilde.

Tabell 3: Utøvernes oppgitte inntekt. Spørsmålet de svarte på: Omtrent hvor stor inntekt har du i gjennomsnitt hatt tre siste år (inkl. ev. stipend/sponsor/premiepenger, ekskl. overføringer fra familie)? Svarene er delt inn i utøvere med A-stipend, B-stipend, utviklingsstipend, lagstipend og andre (ikke-stipendutøvere). N=154

Inntekt (kroner)	A-stipend (N=30)	B-stipend (N=43)	U-stipend (N=36)	Lag (N=8)	Andre (N=38)
< 100 000	1	1	12		17
100 000 – 200 000	3	14	14	2	10
200 001 – 300 000	7	10	5	4	6
300 001 – 500 000	6	10	4	1	4
500 001 – 750 000	4	4			1
750 001 – 1 million	6	2			
1 – 2 million	2		1		
> 2 millioner	1	2		1	

Ikke uventet er det stor variasjon i inntekt blant alle stipendutøverne. I gruppen med A-stipend oppgir 13 av 30 (43%) en inntekt på mer enn 500 000 kroner, men det er også 11 utøvere (36%) som oppgir 300 000 kroner eller lavere. Som vi har vært inne på tidligere, avkortes eller kuttet stipend når utøvere oppnår en viss inntekt. 13 av 30 i vårt utvalg med A-stipend har med andre ord avkortet stipendet helt eller delvis. De beholder alle andre goder ved det å være stipendutøver (se Tabell 1).

Ut ifra denne oversikten, kan man mene at utøvere med A-stipend i all hovedsak slett ikke har noe å klage over. Inntekten er akseptabel eller bedre sammenlignet med befolkningen. Bildet er imidlertid ikke så enkelt. Det finnes utøvere med A-stipend som knapt har annen inntekt enn den

de mottar gjennom Olympiatoppen. De kan tilhøre særforbund med beskjedne midler og drive en idrett som ikke tiltrekker seg sponsormidler og opererer uten premiepenger. Det skal vi se på senere.

I tabell 4 og 5 presenteres stipendutøvernes inntekt i forhold til kjønn og alder.

Tabell 4. Inntekter blant utøvere med stipend fra Olympiatoppen fordelt på kjønn. Spørsmålet de svarte på: Omtrent hvor stor inntekt har du i gjennomsnitt hatt tre siste år (inkl. ev. stipend/sponsorer/premiepenge, ekskl. overføringer fra familie)? (N=117)

Inntekt (kroner)	Kvinner (N=42)	Menn (N=75)
< 100 000	7	7
100 000 – 200 000	12	21
200 001 – 300 000	10	16
300 001 – 500 000	3	18
500 001 – 750 000	6	2
750 001 – 1 million	3	5
1 – 2 millioner	1	2
> 2 millioner		4

En ser at utøverne med høyest inntekt i vårt utvalg er menn. Samtidig er andelen kvinner med inntekt over en halv million kroner i året høyere blant kvinnene (24%) enn mennene (17%).

Inkluderer man inntekter på 300 000 kroner eller mer, blir bildet et annet (31% kvinner og 41% menn).

Tabell 5. Inntekter blant utøvere med stipend fra Olympiatoppen fordelt på alder. Spørsmålet de svarte på: Omtrent hvor stor inntekt har du i gjennomsnitt hatt tre siste år (inkl. ev. stipend/sponsorer/premiepenge, ekskl. overføringer fra familie)? (N=117)

Inntekt (kroner)	Under 19 år (N=5)	20-24 år (N=48)	25-29 år (N=33)	Over 30 år (N=31)
< 100 000	2	11	1	
100 000 – 200 000	2	19	8	4
200 001 – 300 000	1	9	8	8
300 001 – 500 000		5	7	9
500 001 – 750 000		1	4	3
750 001 – 1 million		2	3	3
1 – 2 millioner		1	2	
> 2 millioner				4

Ikke uventet er det de yngste som har lavest inntekt, mens vi finner de som tjener mest i den eldre aldersgruppen. Like fullt er det 13 utøvere som er eldre enn 25 år som oppgir en inntekt på 200 000 kroner eller mindre. I aldersgruppen 20-24 år er det betydelig flere som oppgir at de tjener mindre enn 200 000 kroner i året enn mer (30 mot 18).

Bryter vi tallene ned på idrettskategorier og ser bort fra hvilken status de har med hensyn til stipendordningen, kommer det fram at parautøverne er gruppen med lavest inntekt. 14 av 20 utøvere oppgir at de har en inntekt på 300 000 kroner eller lavere. Det leser vi i bakgrunnstallene.

Størrelsen på selve stipendet er noe mange utøvere er opptatt av. En med A-stipend stiller seg kritisk til at satsene ikke er forandret:

Stipendet fra Olympiatoppen har stått stille i mange år, og restriksjonene for bruken av pengene er urealistiske og setter strenge grenser for hva vi faktisk kan bruke pengene til, som mat, drivstoff, husleie, huslån etc. Det kjennes også utrolig skuffende at Kulturdepartementet har økt kunstnerstipendene i antall og størrelse til kunstnere [...] Samtidig står det verdensmestere og OL-medaljørere på sidelinjen og ikke en gang mottar et indeksjustert stipend. 120 000 er verdt adskillig mindre i dag enn det gjorde for åtte år siden.

Denne utøveren hevder at hen er underlagt et krav om å bo i Osloområdet for å konkurrere og trene med resten av landslaget: «Oslo er en ekstremt kostbar by å bo i, og den finansieringen vi mottar fra NIF/OLT er knapt nok til å skaffe tak over hodet».

Inntektskilder

Utøverne har i all hovedsak flere enn én inntektskilde. Vi ba dem rangere de tre viktigste, noe som fremkommer i Tabell 6.

Tabell 6. Utøvernes tre viktigste inntektskilder som finansierer toppidrettssatsningen, fordelt på A-stipend, B-stipend, utviklingsstipend og lagstipend. Spørsmålet utøverne svarte på: Hva er de tre viktigste inntektskildene som finansierer din toppidrettssatsing? (N=117)

	A-stipend (N=30)	B-stipend (N=43)	U-stipend (N=36)	Lag (N=8)
Stipendordning OLT	20	31	30	3
Sponsorer	20	20	15	
Premiepenger	15	11	9	1
Familie	6	34	17	2
Støtte særforbund	5	13	12	4
Jobb	4	14	7	3
Støtte klubb	2	10	6	4
Studielån	2	6	7	
Off.støtteordninger	2	3		2
Annet		1	1	

For hele utvalget nevnte 73 prosent «OLT-stipend» som en av de tre viktigste inntektskildene. Sponsorer (46%) var den eneste andre inntektskilden som oppnådde mer enn 30 prosent.

For oversiktens skyld er Tabell 6 satt opp med utgangspunkt i rangeringen foretatt av utøverne med A-stipend. For denne gruppen utøvere er det tre inntektskilder som skiller seg ut; stipendordningen gjennom Olympiatoppen, sponsorinntekter og premiepenger.

For utøvere med B-stipend og utviklingsstipend er bildet mye mer nyansert. Blant «B-stipendiatene» nevner 34 av 43 familien som en av de tre viktigste inntektskildene – fulgt av stipendet, som riktignok er lavere i den gruppen (70 000 kroner, altså 50 000 mindre enn det «A-stipendiatene» mottar). Merk her at da utøverne oppga sin gjennomsnittlige inntekt de tre siste årene (Tabell 3), skulle de holde «overføringer fra familie» unna. Mange lever altså på «lommepenger», gaver og andre bidrag for sitt livsopphold.

Blant utøverne med B-stipend oppgir en av tre jobb som en av tre viktigste inntektskildene. Vi spurte ikke om hvor mye utøverne jobber. Det å ha en jobb ved siden av livet som toppidrettsutøver, *kan* være positivt for en variert hverdag, men neppe hvis begrunnelsen utelukkende er for å skaffe inntekter for å satse på idrett. Her minner vi om at alle med B-stipend

er utøvere i verdenstoppen i sin idrett. For å sitere kriteriene fra Tabell 1: Vedkommende har «sterke plasseringer i OL, PL og VM, og/eller særdeles gode resultater i EM og verdenscup, eller i konkurranser på tilsvarende nivå».

Utøvere med utviklingsstipend er gruppen som i størst grad (83%) nevner stipendet som et av de viktigste inntektskildene selv om det er lavere enn for de to øvrige gruppene. Dette er da også gruppen med de yngste utøverne og den laveste inntekten

Finansiering av toppidrettssatsingen

For å kunne drive med toppidrett, er man avhengig av mer enn inntekt. Viktig er det også å finansiere selve driften. Hvem er det som betaler trenerne, reiser, treningsleirer og alt annet som dreier seg om det å drive toppidrett? Det framkommer i tabell 7. Her ble utøverne bedt om å rangere de tre viktigste. Legg merke til spørsmålet de fikk i tabellen.

Tabell 7. Finansiering av toppidrettssatsingen. Utøverne svarte på dette spørsmålet: Hvordan finansieres din toppidrettssatsing? Altså, hvem er det som dekker kostnadene til trening, treningsleirer, samlinger, kjøp av utstyr etc? Ranger de tre viktigste alternativene ved å klikke på knappen «Velg rangeringselementer». (N=117)

Finansieringskilde	A-stipend (N=30)	B-stipend (N=43)	U-stipend (N=36)	Lagstipend (N=8)
Særforbund	18, 4, 3	16, 10, 8	16, 5, 2	3, 3, 1
Olympiatoppen	7, 7, 4	7, 14, 8	4, 9, 10	0, 1, 2
Klubb	0, 2, 1	4, 6, 3	3, 5, 4	3, 2, 1
Sponsor/stiftelse	2, 9, 5	6, 6, 7	1, 7, 6	
Familie	0, 1, 3	5, 1, 1	6, 7, 6	
Det offentlige/NAV		1, 0, 1		
Meg selv	3, 7, 10	4, 6, 11	6, 3, 7	2, 2, 3
Annet				0, 0, 1

Tabellen leses slik at for utøvere med A-stipend er det 18 som har eget særforbund som den viktigste bidragsyteren til toppidrettssatsingen, 4 som den nest viktigste og 3 som den tredje viktigste. I samme kategori utøvere er det 7 som har Olympiatoppen som den viktigste, like mange som nest viktigst osv.⁶

⁶ Merk at det er 4 utøvere med A-stipend, 4 med B-stipend og 1 med utviklingsstipend som ikke har lagt inn 3.valg, men bare ført opp to alternativer.

Særforbund er rangert på topp i alle utøvergrupper, med unntak av utøvere med lagstipend der like mange rangerer egen klubb på topp.⁷ I hele utvalget har 57 prosent særforbundet som den aller viktigste.

Det fremgår av tabellen at utøverne ser verdien av det Olympiatoppen bidrar med, selv om OLT har høyeste rangering av relativt få utøvere. Uten at det spurt eksplisitt, kan det i tillegg til stipendet dreie seg om tjenester utøverne har tilgang til på Toppidrettssentret i Oslo og de regionale avdelingene til Olympiatoppen, men også tilgangen til ekspertise.

Utøvere med B-stipend og utviklingsstipend oppgir større variasjon for å finansiere toppidrettssatsingen enn utøvere med A-stipend. Så ser vi at «meg selv» nevnes av mange i alle kategorier utøvere. Ikke urimelig at utøvere bruker egne inntekter til å betale satsingen på toppidrett.

Noen idretter er ekstra kostbare ettersom det er krav til dyrt utstyr. En parautøver uttrykker det slik:

Forbundet dekker heldigvis reise og coachingutgifter, men ikke utstyr. Har søkt om OLT-stipend i år, fikk avslag i fjor. Min idrett krever mer enn jeg kan sjonglere med denne deltidsjobben. Hvis jeg fikk OLT-stipendet kunne jeg jobbet mindre og akselerert i treningen slik jeg trenger for å kvalifisere for neste mesterskap. Hva om Idrettsforbundet, Olympiatoppen, alle særforbund, Stiftelsen VI og andre hadde et utstyrsstipend man kunne søkt på? Spesielt for parautøvere som kan trenge spesialisert og dyrt utstyr.

Med denne kommentaren går vi videre og ser på hva utøverne uttrykker om sin egen økonomiske situasjon.

Utøvernes oppfatninger om økonomiske forhold

Utøverne ble stilt overfor noen påstander om økonomiske forhold som de skulle forholde seg til på en skala fra totalt uenig (1) til helt enig (5). I Tabell 8 har vi tatt med svarene gitt av utøvere med A- og B-stipend.

---

⁷ Det er som tidligere nevnt så få lagutøvere i undersøkelsen at vi bare unntaksvis nevner funn fra denne gruppen.

Tabell 8. Utøverne svar på påstander de ble stilt overfor. Spørsmålet lød slik: Hva mener du idrettsorganisasjonen(e) eller det offentlige kan bidra med for å bedre rammevilkårene for toppidrettsutøvere? Vurder påstandene under på en skala fra 1 (helt uenig) til 5 (helt enig). IR=ikke relevant/ikke svart. Merk: Se fotnote for påstandene i sin helhet⁸.

Påstander	A-stipend (N=30)						B-stipend (N=43)					
	1	2	3	4	5	IR	1	2	3	4	5	IR
1. Toppidrettsutøvere bør motta statlige stipendi	1		1	6	22	1				8	31	4
2. Staten bør ansette toppidrettsutøvere	1	1	3	8	15	2	1	4	6	8	20	4
3. Stipendsatsene må økes betraktelig	2	1	8	7	10	2		1	9	9	23	1
4. Samme rettigheter som ordinære arbeidsta				2	4	24		1		3	7	32
5. OLTs midler brukes på tilrettelegging	3	6	11	5	2	3	10	14	10	7		2

I all hovedsak er utøverne (uansett kategori) enig eller helt enig (4 eller 5 på skala fra 1 til 5) i påstandene om at «[t]oppidrettsutøvere bør motta statlige stipender». At «[s]taten bør ansette toppidrettsutøvere» er det en større andel med A-stipend (76%) enn B-stipend (65%) som stiller seg bak ved å være helt enige eller enige i, noe som er naturlig da denne gruppen utøvere trolig ville inngå i ens slik ordning *hvis* staten skulle velge å følge rådet.

Det registreres at det er massiv støtte for påstanden om at toppidrettsutøvere bør få samme rettigheter som ordinære arbeidstakere med hensyn til pensjon, sykkelønn etc. For mange toppidrettsutøvere er dette et yrke, riktignok med en begrenset varighet. At de skal få uttelling i for av for eksempel pensjon, anser de som rett og rimelig. I en del idretter kjenner de til at konkurrenter fra andre land har bedre rammebetingelser. En utøver med utviklingsstipend er representativ for utvalget:

Jeg skulle ønske jeg kunne satt av mer ressurser i min satsing for å optimalisere satsingen mot OL og kommende mesterskap. Om man sammenligner økonomien med mine konkurrenter, har de utrolige gode ordninger for å kunne satse 100 prosent over lang tid. Dette er med andre ord et stort fortrinn. De har ordninger som statlig lønn, statlig arbeid i militæret og politiet, pensjon og høyere stipender. Dette syntes jeg rike Norge også bør skaffe for de få utøverne som er i verdensklasse. Spesielt i de idrettene som er små i Norge, men store på verdensbasis - mest fordi disse utøverne er ekstra sårbare.

⁸ Påstandene i sin helhet: 1. Toppidrettsutøvere bør motta statlige stipender. 2. Staten bør ansette toppidrettsutøvere. 3. Stipendsatsene fra Olympiatoppen må økes betraktelig. 4. Toppidrettsutøvere bør få samme rettigheter som ordinære arbeidstakere (pensjon, sykkelønn etc.). 5. Det er mye bedre at OLTs midler brukes på tilrettelegging for aktiviteten enn å øke stipendene til utøverne

Denne utøveren uttrykker et håp om at Idrettsforbundet sammen med Olympiatoppen får gjennom et statlig samarbeid med militæret og polititjenester for utøverne. I øyeblikket er det ikke noe som tyder på at ønsket blir innfridd.⁹

Det er to påstander som omhandler stipendsatsen. Påstanden «[s]tipendsatsene fra Olympiatoppen må økes betraktelig» er det betydelig flere som er enige i enn uenige i, men det oppfattes ikke som noe massivt krav. En skal riktignok merke seg at utøvere med B-stipend (74%) er tydeligere på dette enn utøverne med A-stipend (57%) ved å si seg enig/helt enig. Tilsvarende prosent for utøverne med utviklingsstipend, som har den minste økonomiske støtten, er 55.

En kunne muligens forvente at en betydelig større andel av utøverne ville stille seg bak påstanden om at stipendsatsene bør økes. Spesielt på bakgrunn av stipendet er relativt beskjedent og at «[s]tipendet fra Olympiatoppen har stått stille i mange år», som en utøver skrev i en kommentar. Når det ikke er slik, kan det komme av en erkjennelse av at den totale økonomiske potten ikke plutselig vil øke betydelig. Og da kan det være en tolkning at utøverne har vurdert stipendsatsene opp mot en annen påstand i undersøkelsen: «Det er mye bedre at OLTs midler brukes på tilrettelegging for aktiviteten enn å øke stipendene til utøverne». Om en ser på dette som et dilemma der utøverne må velge om de vil ha størst mulig stipend eller best mulig tilrettelegging fra Olympiatoppens side, noteres vi at i kategoriene A og U er verdien 3 den mest brukte. På en skala fra 1 til 5, kan 3 tolkes som «nøytral» eller «hverken enig eller uenig». Det er en større andel med «B-stipend» som er helt uenig eller uenig (56%) enn blant utøvere med A-stipend (30%).

Når utøvere med B-stipend mener at Olympiatoppens midler i større grad skal brukes på å øke stipendsatsene enn å tilrettelegge for aktivitet, kan det tolkes på ulike måter. Ett forhold er at de har lavere total inntekt og ikke minst lavere stipend. De er derfor ute etter å skaffe seg en høyere inntekt. Det *kan* også ligge i responsen at de får mindre oppfølging fra Olympiatoppen enn de aller beste. Dette til tross for at de har tilgang på de samme tjenestene på Olympiatoppens treningssenter, jfr. Tabell 1.

---

⁹ Utvalget har ikke sett på forholdene for utøvere i andre land. Det er riktig som denne utøveren påstår at utøvere i enkelte land har svært gode ordninger, blant annet gjennom ansettelse i det offentlige. Samtidig har utøvere i andre land dårligere rammebetingelser enn de norske.

Sakspapirene til idrettsstyrets møte 26. mars 2020 ble klargjort og utsendt omtrent samtidig med at Norges ble stengt ned på grunn av koronapandemien. Konsekvensene av pandemien var derfor ikke del av utvalgets mandat. Likevel ble det lagt inn spørsmål i undersøkelsen.¹⁰ I Tabell 9 trekker vi ut noen påstander om utøvernes økonomiske rammebetingelser, mens vi kommer tilbake til andre forhold i del 2.

Tabell 9. Forhold knyttet til korona. Spørsmålet utøverne fikk: I mars ble mye forandret i det norske samfunnet på grunn av koronapandemien. Også toppidretten ble påvirket. Vurder disse påstandene fra 1=ikke i hele tatt til 5=i svært stor grad. IR=ikke relevant/ikke svart. Se spørsmålene i sin helhet i fotnote.¹¹

Påstander	A-stipend (N=30)						B-stipend (N=43)						Utviklingsstipend (N=36)					
	1	2	3	4	5	IR	1	2	3	4	5	IR	1	2	3	4	5	IR
Jeg har fått betydelig dårligere økonomi	4	2	7	7	9	1	4	5	11	17	6		6	5	9	12	3	1
Atskillelig vanskeligere å skaffe sponsorer	1	1	6	5	15	2		1	11	13	15	3	1	1	4	15	12	3
Sterkt behov for større offentlig støtte			3	6	18	3		2	6	12	30	3	1	7	9	16	3	

Den første påstanden, «[j]eg har fått betydelig dårligere økonomi på grunn av koronapandemien», er det omtrent halvparten av utøverne med A eller B-stipend som svarer at de i stor eller svært stor grad stiller seg bak, men det er en noe lavere andel blant utøvere med utviklingsstipend. Samtidig er det sistnevnte gruppe som i størst grad stiller seg bak påstanden om «[j]eg opplever at det er blitt atskillelig vanskeligere å skaffe sponsorer». Blant utøvere med utviklingsstipend er det 75 prosent som gir 4 eller 5 på skalaen fra 1 til 5. Det er noe høyere enn for utøvere med A- (67%) og B-stipend (65%).

At det er så mange som støtter påstanden «[p]andemien har aktualisert et sterkt behov for større offentlig støtte til toppidrettsutøvere», må sees i forhold til at utøverne mener dette er situasjonen også uten en pandemi. I forbindelse med pandemien, imøtekom Kulturdepartementet dette ønsket eller kravet med ekstra bevilgninger til Olympiatoppen.

¹⁰ Vi minner om tidspunktet for undersøkelsen, desember 2020 da pandemien slett ikke var over.

¹¹ Påstandene i sin helhet: 1. Jeg har fått betydelig dårligere økonomi på grunn av koronapandemien. 2. Jeg opplever at det er blitt atskillelig vanskeligere å skaffe sponsorer. 3. Pandemien har aktualisert et sterkt behov for større offentlig støtte til toppidrettsutøvere.

Vi tar med to kommentarer fra utøvere for å beskrive deres situasjon under pandemien:

Jeg er enda mer avhengig av økonomisk støtte fra familien fordi covid-19 pandemien gjør at jeg ikke kan ta på meg frilansoppdrag. Derfor er det familien som i størst grad «bærer» satsingen min. Da går det på et vis rundt, selv om man selvsagt skulle ønske å være mer selvstendig og stå på egne ben.

Jeg sliter veldig med å få sponsorinntekter til neste år. Å finne nye sponsorer er veldig vanskelig nå som de får null oppmerksomhet rundt mitt virke. Alle mine kontrakter går ut året 2020 på grunn av OL, og mange vil eller kan ikke fornye på grunn av korona. Jeg har ingenting å vise til denne sesongen resultatmessig.

Del 2: Utdanning

Det å skaffe seg utdanning er viktig for alle. Som vi så innledningsvis om rammebetingelser, er både det offentlige og idretten opptatt av å legge til rette for at topputøvere skal kunne ta utdanning – enten under karrieren hvis de ønsker det, eller når karrieren er over. I Tabell 10 framgår hva som er status for vårt utvalg.

Tabell 10. Utøvernes avsluttede utdanning og hva de holder på med i dag. Vedrørende pågående utdanning, svarte de på dette spørsmålet med alternativer: Holder du på med noen form for utdanning nå? (N=155)

	A-stipend (N=30)	B-stipend (N=43)	U-stipend (N=36)	Lagstipend (N=8)	Andre (N=38)
Avsluttet utdanning					
Grunnskole/VGS	24	26	32	5	32
Høyskole	6	17	4	3	
Pågående utdanning					
VGS			2		2
Fulltidsstudent	2	3	6	1	10
Enkeltemner	4	2	3		5
Deltidstudier	6	11	6	4	2
Ingen	18	27	19	5	13

Vedrørende avsluttet utdanning, var det ikke foretatt et skille mellom grunnskole (ungdomsskole) og videregående skole (VGS). Vi kjenner altså ikke til om utøvere har

gjennomført 10 eller 13 års skolegang, men kan anslå at det i stor grad dreier seg om videregående. Det framkommer i hva de svarer om pågående utdanning – med fire utøvere som holder på med VGS (videregående).

I dette oppsettet har vi igjen inkludert gruppen «andre», som er spillere på yngres landslag i to særforbund.

Det er drøyt halvparten av utøverne som oppgir at de ikke holder på med noen form for utdanning. For utøvere med A-stipend er det 60 prosent, og 63 prosent med B-stipend. I gruppene bestående av utøvere med utviklingsstipend og de unge landslagsspillerne, er andelen noe lavere som ikke holder på med utdanning. At dette gjelder 40 prosent av de unge lagutøverne som ikke er del av Olympiatoppens stipendordning, kan sees i sammenheng med at flere av disse er i overgangen mellom videregående skole og studier ved høyskole/universitet. Det er her ikke uvanlig å ta et «friår».

Det er utøvere i alle kategorier som holder på med heltidsstudier. Andelen er størst blant de yngre spillerne i de to særforbundene der én av fire oppgir at de tar studier på heltid. Ellers noteres at en del utøvere er opptatt med deltidsstudier eller at de tar enkeltemner. Det framgår ikke om hvor mange studiepoeng de tar i året.

Det faktum at bare en liten andel stipendutøvere tar heltidsstudier og få har en jobb ved siden av idrettskarrieren, viser at det å satse på toppidrett er å anse som en heltidsbeskjeftigelse. Når det gjelder forhold som har å gjøre med utdanning og helse, stilte vi tre spørsmål som er vist i Tabell 11-13.

Tabell 11-13. Utøvere om forhold knyttet til utdanning og helse. De svarte på denne formuleringen: Hva mener du idrettsorganisasjonen(e) eller det offentlige kan bidra med for å bedre rammevilkårene for toppidrettsutøvere? Vurder påstandene under på en skala fra 1=helt uenig til 5=helt enig. IR=ikke besvart/vil ikke svare. Se fotnote for påstandene i sin helhet.¹²

Utøvere med A-stipend (N=30)

Påstander	1	2	3	4	5	IR
Styrke arbeidet med utøvernes utdanning	1		10	7	9	3
SFs har et stort ansvar for utøverne etter karrieren	3	5	8	7	6	1
Ansvar for fysisk og mental helse etter karriere	1	2	3	12	11	1

Utøvere med B-stipend (N=43)

Påstander	1	2	3	4	5	IR
Styrke arbeidet med utøvernes utdanning	3	4	18	11	4	3
SFs har et stort ansvar for utøverne etter karrieren	5	10	12	9	5	2
Ansvar for fysisk og mental helse etter karriere	2	6	7	14	13	1

Utøvere med utviklingsstipend (N=36)

Påstander	1	2	3	4	5	IR
Styrke arbeidet med utøvernes utdanning	1	5	11	8	6	4
SFs har et stort ansvar for utøverne etter karrieren	3	5	16	7	3	2
Ansvar for fysisk og mental helse etter karriere		3	9	4	10	

Den første påstanden, «Olympiatoppen må styrke arbeidet med å hjelpe utøverne med utdanning» er det betydelig variasjon mellom kategoriene. Andelen utøvere med A-stipend som sier seg enig eller helt enig er 53 prosent, 20 prosent høyere enn blant utøvere med B-stipend. Det er bare én i førstnevnte kategori som sier seg uenig eller helt uenig i påstanden, mens det er markant flere blant dem med B-stipend og utviklingsstipend. En grunn kan være at en større andel med B-stipend faktisk har gjennomført et studium på universitets- og høgskolenivå og ikke har samme behov for at Olympiatoppen engasjerer seg. Utøvere med utviklingsstipend er i en annen fase av karriereløpet og ser kanskje at det er andre enn OLT som må hjelpe til med utdanning.

Når vi kommer til den andre påstanden, har vi forflyttet oss til særforbundene: «Særforbundet har et stort ansvar for livet til utøverne etter karrieren». 43 prosent av utøverne med A-stipend er

¹² Påstandene i sin helhet: 1. Olympiatoppen må styrke arbeidet med å hjelpe utøverne med utdanning. 2. Særforbundet har et stort ansvar for livet til utøverne etter karrieren. 3. Idretten har et ansvar for å ivareta utøvernes fysiske og mentale helse etter endt utøverkarriere

enig eller helt enig i den påstanden, mens tilsvarende tall for B- og utviklingsstipend er 33 og 36 prosent. Nesten halvparten av utøverne med utviklingsstipend (16 av 36) er hverken enig eller uenig i påstanden. En tolkning her er at de som har oppnådd mest på idrettsbanen og fått sine medaljer i olympiske leker (OL) eller Paralympics (PL), eller vært på seierspallen i verdenscup sammenlagt (i olympiske eller paralympiske idretter) mener særforbundet har et ansvar når livet i rampelyset er over.

I en forlengelse er det naturlig å koble inn den tredje påstanden: 77 prosent av utøverne med A-stipend er enig eller helt enig her: «Idretten har et ansvar for å ivareta utøvernes fysiske og mentale helse etter endt utøverkarriere. Også i de to andre kategoriene stiller utøverne seg bak denne påstanden, selv om det ikke er i like stor grad.

Spillerne på yngres landslag om utdanning

Det var noen spørsmål som bare gikk til spillerne på yngres landslagene (uten OLT-stipend). Disse skulle blant annet forholde seg til noen påstander:

«**Det er svært viktig å skaffe utdanning under karrieren**». 71 prosent var enig eller helt enig (4 eller 5 på en skale fra 1 til 5), og 7 prosent helt uenig eller uenig. Samtidig så vi tidligere at 40 prosent i denne gruppen ikke var i gang med noen utdanning da de svarte på undersøkelsen. Det er trolig noen flere av dem som vil begynne hvis vi skal tro det svarte på påstanden

«**[u]tdanning er noe som kan vente til etter karrieren**». 57 uttrykte seg uenig eller helt uenig med påstanden, og tilsvarende var det 19 prosent som sa seg enig eller helt enig.

«**Jeg får god veiledning for å forberede livet etter toppidrettskarrieren**» er en påstand som bare 19 prosent som er enig eller helt enig i. Kanskje mer betenkelig er det at 52 prosent er uenig eller helt uenig i påstanden.

[Ulike forhold knyttet til korona](#)

I del 1 hadde vi med forhold om koronapandemien økonomi. Her tar vi med noen øvrige vurderinger om rammebetingelser vi ba utøverne forholde seg til.

Tabell 14. Forhold knyttet til korona. Spørsmålet utøverne fikk: I mars ble mye forandret i det norske samfunnet på grunn av koronapandemien. Også toppidretten ble påvirket. Vurder disse påstandene fra 1=ikke i hele tatt til 5=i svært stor grad. IR=Ikke relevant/ikke svar. Se spørsmålene i sin helhet i fotnote.¹³

Påstander	A-stipend (N=30)						B-stipend (N=43)						Utviklingsstipend (N=36)					
	1	2	3	4	5	IR	1	2	3	4	5	IR	1	2	3	4	5	IR
Brukte mer tid på utdanning	13	2	4	8	3		20	2	5	10	4	2	13	2	6	9	4	2
Vesentlig dårligere oppfølging av trenere	11	8	8	1	2		20	9	8	3	3		17	11	3	4	1	
Klart redusert lysten til å satse på toppidrett	12	3	8	5	2		21	8	11	1	2		12	12	6	5		1
Meget bekymret for å bli smittet under trening	5	5	10	6	4		9	9	9	12	3	1	8	11	5	11	1	
Mye mindre sosial omgang	1		5	8	16		3	3	4	10	22	1	1	4	2	18	11	

Den første påstand er knyttet til utdanningen. Her skulle utøverne forholde seg til denne påstanden: «Jeg brukte aktivt perioden med lockdown til å starte med utdanning, ev. bruke mer tid på utdanning enn jeg ellers ville ha gjort». Dette kunne ha egnet seg som et ja/nei-spørsmål, ettersom «ikke i hele tatt» er det klart mest brukte svaralternativet i alle tre kategorier. Hvis vi beveger oss i den andre enden av skalaen, er det små forskjeller mellom kategoriene. Andelen som svarte i stor eller svært stor grad var for A-stipendutøvere 36 prosent, B-stipendutøvere 33 prosent og utviklingsutøvere 36 prosent. At omtrent hver tredje stipendutøver benyttet sjansen til å starte eller bruke mer tid på utdanning, kan tolkes som positivt.

Ut ifra et toppidrettsperspektiv er det også positivt at utøverne i liten grad følte at de ble fulgt opp dårlig av trener/trenere under pandemien. Påstanden «[j]eg har fått vesentlig dårligere oppfølging av trener/trenere enn før pandemien» er det riktignok en noe større andel av utøvere med B- og U-stipend som støtter, men det er små tall. Så hadde muligens andelen vært større om påstanden hadde gått på «noe dårligere» og stedet for «vesentlig dårligere» oppfølging.

¹³ Påstandene i sin helhet: 1. Jeg brukte aktivt perioden med lockdown til å starte med utdanning, evt. bruke mer tid på utdanning enn jeg ellers ville ha gjort. 2. Jeg har fått vesentlig dårligere oppfølging av trener/trenere enn før pandemien. 3. Koronapandemien har klart redusert lysten til å satse på toppidrett slik jeg gjør i dag. 4. Jeg er meget bekymret for å bli smittet i treningssituasjonen. 5. Smittesituasjonen har gjort at jeg har mye mindre sosial omgang enn tidligere.

Lysten til å satse på toppidrett har i liten grad avtatt. Påstanden «[k]oronapandemien har klart redusert lysten til å satse på toppidrett slik jeg gjør i dag», er det riktignok en noe større andel med A-stipend som støtter med å svare i stor eller svært stor grad. Helhetsbildet er at utøverne ligger i den andre enden av skalaen.

Under pandemien har utøverne levd under et strengt smittevernregime. Av den grunn er det vanskelig å konkludere ut ifra påstanden «[j]eg er meget bekymret for å bli smittet i treningssituasjonen» – bortsett fra at utøverne med utviklingsstipend virker litt mindre bekymret enn de andre. Det *kan* skyldes at denne gruppen i mindre grad enn de andre var aktuelle for sommerlekene i Tokyo og diverse verdensmesterskap da de besvarte undersøkelsen i desember 2020. Det registreres også at utøverne gjennomgående hadde mye mindre sosial omgang på grunn av smittesituasjonen

AVRUNDING OG ANBEFALINGER FRA UTVALGET

Utvalgets mandat var å belyse sentrale rammebetingelser for norske toppidrettsutøvere, med spesiell vekt på forhold knyttet til økonomi og utdanning. Utvalget skulle også komme med forslag til tiltak som kan iverksettes for å bedre de totale rammevilkårene for toppidrettsutøvere i Norge.

På bakgrunn av undersøkelsen mener utvalget det grunn til å be idrettsstyret følge opp tematikken rammebetingelser. Dette gjelder både økonomiske forhold og det som har å gjøre med tilrettelegging for utdanning og planlegging av livet etter karrieren. Vi kommer derfor med følgende anbefalinger til idrettsstyret:

Toppidrettsutøvere og rettigheter i arbeidslivet:

1. Det fremgår i denne rapporten at toppidrett i henhold til Olympiatoppens definisjon er noe som utøves på fulltid. Toppidrett er et yrke. NIF sentralt bør se på toppidrettsutøvernes rettigheter som arbeidstakere. Mange toppidrettsutøvere som er del av Olympiatoppens stipendordning, ønsker å bli behandlet på linje med ordinære arbeidstakere når det gjelder pensjon, sykkelønn etc. Utvalget innser at dette bildet er komplekst, og det kan medføre betydelige kostnader for arbeidsgiversiden, men vi mener samtidig at utøverne fortjener å bli tatt på alvor ved at dette spørsmålet utredes. Herunder inngår dialog med myndighetene.

Økonomiske rammebetingelser og stipendordningen:

2. Idrettsstyret bør gå inn i stipendordningen på flere måter:
  - a. Idrettsstyret bør drøfte hvorvidt stipend til enkeltutøvere skal finansieres over spillemidlene, eller om man skal jobbe politisk med å få utøverstipendene over på statsbudsjettet på samme måte som det i dag er satt av penger til talentsatsing innenfor kunst/kultur.
  - b. Idrettsstyret bør ta en prinsipiell diskusjon om beløpet som i dag går til stipender er en effektiv ressursutnyttelse for å nå målsetningene for norsk toppidrett.
  - c. Med utgangspunkt i dagens situasjon: Idrettsstyret bør be Olympiatoppen foreta en evaluering av stipendordningen. Det vil gjelde kriterier for tildeling og selve satsene, som ikke har vært endret på mer enn ti år. Utvalget registrerer at spesielt

mange utøvere med B-stipend har lav inntekt. Om det er hensiktsmessig å beholde skillet mellom status A og B, bør vurderes.

3. Utvalget mener nåløyet for å motta det vi i dag inndeler i A-stipend og B-stipend skal være trangt. En grunn til dette er at stipendet skal henge høyt, men også at dagens budsjett ikke tåler at mer brukes på denne posten.
4. Utvalget anbefaler NIF sentralt, for eksempel i spillemiddelsøknaden, å se på muligheten for å etablere en *individuell* støtteordning for kostbart utstyr utøvere ikke kan finansiere selv. Denne ordningen kan rettes spesielt mot parautøvere, men må ikke begrenses til denne gruppen.
5. Det bekreftes i denne undersøkelsen at noen utøvere har svært høye inntekter. På veien opp har de fått økonomisk støtte og hatt stor nytte av ekspertise stilt til rådighet av idrettslag, særforbund og Olympiatoppen. Fellesskaper har tatt kostnadene. Når/hvis utøverne oppnår en inntekt på 500 000 kroner avkortes støttebeløpet, men en utøver med inntekt på fem eller ti million kroner i året mottar fortsatt faglig og medisinsk støtte. Utvalget ber NIF sentralt vurdere om man sammen med særforbund skal se på en ordning der utøvere når de mottar sitt første stipend, skal forplikte seg til å gi tilbake til systemet i form av en (ør)liten andel hvis de når verdenstoppen og mottar betydelige markedsinntekter og premiepenger.
6. Innen paraidretten er det flere som har uføretrygd gjennom NAV. Uføretrygden er for en del parautøvere den viktigste inntektskilden fremfor jobb. Mens andre topputøvere kan regulere omfanget av jobb og få utbetalt lønn deretter, blir parautøvere trukket i uføretrygden hvis OLT-stipend ikke kan dokumenteres med bilag som går under idrettsrelaterte utgifter. Utvalget ber idrettsstyret initiere en dialog om denne praksisen.

Toppidrett og kjønnsforskjeller:

7. I forlengelse av økonomiske rammebetingelser/stipendordningen over: En konsekvens av de strenge kriteriene for A- og B-stipend er en lav kvinneandel blant stipendmottakerne. Senest etter sommerlekene i Tokyo 2021 ble det fastslått at det må gjøres noe på kvinnesiden for å øke andelen medaljer vunnet av kvinner. Bredden må opp for å få frem flere i verdenstoppen. Gitt at utvalget mener kriteriene for A/B-stipend skal være stramme, er det ikke først og fremst her det må gjøres noe. Egne regler eller kvoter for kvinner, anbefaler vi ikke. Det kan derimot vurderes i kategorien *morgendagens utøvere*, i denne rapporten definert som utøvere med Olympiatoppens utviklingsstipend.

8. Utvalget har ikke datagrunnlag for å gå grundig inn i kjønnsforskjellene når det gjelder rammebetingelser. Her vil det være behov for studier som også inneholder kvalitative data. Det anbefaler vi NIF/Olympiatoppen å igangsette. Det er ikke gitt at dette har noe å gjøre med økonomi, men at kvinner har andre behov og ønsker. Det kan dreie seg om at de ønsker bedre tilrettelegging for utdanning enn menn, og at det må skoles flere og bedre kvinnelige trenere. Vi har ikke svarene. De må finnes.

Livet etter toppidrettskarrieren:

9. Blant de aller beste utøverne påpeker tre av fire at idretten har et ansvar for å ivareta utøvernes fysiske og mentale helse etter endt utøverkarriere, og det er også mange som mener at særforbund har et stort ansvar for livet til utøverne etter karrieren. Uten å ta stilling til dette funnet i undersøkelsen, anbefaler utvalget at NIF/Olympiatoppen gjennomfører en kartlegging. Hva foretar særforbundene seg vedrørende oppfølging av utøvere som har lagt opp? Dette kunne være et ansvar for Olympiatoppen, men vi mener også særforbund må involveres og ansvarlig gjøres.
10. Særforbund, eventuelt i samarbeid med Olympiatoppen, bør påta seg ansvar for å tilrettelegge for at utøverne kan få til fleksible ordninger for å «holde det litt i gang» med utdanning. I vårt datamateriale har vi først og fremst undersøkt stipendutøvere og yngres landslag i to særforbund, men dette er nok noe særforbund også uten stipendutøvere bør ta på alvor.
11. Det er tankevekkende at de yngste utøverne som ikke er del av Olympiatoppens stipendordning, påpeker at de i liten grad får veiledning for å forberede livet etter toppidrettskarrieren. Vi anbefaler at NIF sentralt, ev. i samarbeid med Olympiatoppen, utarbeider forslag til hvordan slik veiledning kan gjennomføres i alle særforbund. Det bør også vurderes om dette skal inn i årlig rapportering.
12. Mange vil kunne bruke idrettskarrieren til å skaffe arbeid. Denne formen for døråpning bør utnyttes. Å gi utøverne råd og skolering om merkebygging, er noe alle særforbund med landslagsutøvere bør sette på agendaen. Alle særforbund bør oppfordres til å se på muligheten – få inn i samarbeidsavtaler vedr. karriereveiledning, traineeordning osv.

Referanser

- Arbeiderpartiet & Senterpartiet. (2021). *Hurdalsplattformen. For en regjering utgått fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet. 2021-2025.*
https://res.cloudinary.com/arbeiderpartiet/image/upload/v1/ievv_filestore/43b0da86f86a4e4bb1a8619f13de9da9afe348b29bf24fc8a319ed9b02dd284e?fbclid=IwAR3LxYiSQy1eL30PRxvOttWVzR8XX6QIJ17l8Yks9u51c8N2yO4rstZVfi4
- kulturdepartementet. (2021). *Sterkere tilbake – En mer inkluderende idrett. Regjeringens idrettsstrategi.* Kulturdepartementet. Kulturdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/7f819b4ef66e4e559476ec9b235b6a96/regjeringens-idrettsstrategi-nett.pdf>
- Larsen, K. B. (2020). Abid Raja forstår behovet for nytt nasjonalt toppidrettscenter. *Olympiatoppen.*
https://www.olympiatoppen.no/om_olympiatoppen/aktuelt/page10167.html
- Meld.St. 26 (2011-2012). *Den norske idrettsmodellen* Det Kongelige Kulturdepartement
- NIF. (2013). *Den norske toppidrettsmodellen – norsk toppidrett fram mot 2022.* Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité.
- NIF. (2019a). Idretten skal!
https://www.idrettsforbundet.no/contentassets/ed1d788edca540e682b5a296836b22f8/130_19_nif_strategiske-satsingsomrader-2019-2023.pdf
- NIF. (2019b). Idretten vil! Langtidsplan for norsk idrett 2019-2023. *Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité.*
https://www.idrettsforbundet.no/contentassets/8149372c5d4d439cb1b34fc1625032f0/idretten-vil-langtidsplan-for-norsk-idrett-2019-2023_lr.pdf
- NIF. (2021). *Utvikling i utfordrende samhandling. En evaluering av Olympiatoppen 2021.* Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité.
<https://www.idrettsforbundet.no/contentassets/af9b188e824c4f9682d3a5f78ae3f30c/2021-evaluering-av-olympiatoppen.pdf>
- NIH. (2021). Toppidrett og utdanning. (29. september). <https://www.nih.no/student/veiledning-og-tilrettelegging/toppidrett-og-utdanning/>
- Olympiatoppen. (2020). *Olympiatoppens strategiplan 2020 – 2023. Lede og trene best i verden.*
https://www.olympiatoppen.no/om_olympiatoppen/strategi/strategisk_utviklingsplan/media66194.media
- Regjeringen. (2019). *Politisk plattform for en regjering utgått av Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti.*
<https://www.regjeringen.no/contentassets/7b0b7f0fc0f4d93bb6705838248749b/plattform.pdf>
- Strategiutvalg for idrett. (2016). Statlig idrettspolitikk inn i ny tid. Rapport fra Strategiutvalget for idrett. Avlevert 8. juni 2016 til Kulturdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/3ab984dc671847bebe9a1cd2ec11f0ec/statlig-idrettspolitikk-inn-i-en-ny-tid.-rapport-fra-strategiutvalg-for-idrett.pdf>
- Strategiutvalget for idrett. (2017). *Den norske idrettsmodellen inn i en ny tid. Rapport til Kulturdepartementet.*
https://www.regjeringen.no/contentassets/c6f90b4a8a2a4c20b8a9c3a012888ed4/delrapport2_fra_strategiutvalget_for_idrett-den_norske_idrettsmodellen_inn_i_en_ny_tid-050117.pdf

Vedlegg

Fordeling av stipend sommer 2020 og vinter 2020/21. Kilde: Olympiatoppen.no

	A		B		Utvikling		Lag	
	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann
Badminton – para	1							
Bordtennis - para	1	1			2	1		
Bowling						1		
Bryting			2	2		1		
Curling – para								A
Curling, mix								A
Curling herrer								B
Cykle – bane			1					
Cykle – BMX						1		
Cykle - landevei				2	1	2		
Cykle – terreng						2		
Dans - performing Arts					1	1		
Fotball - kvinner							B	
Friidrett		3	3	6	1	3		
Friidrett – para		1	1		1			
Golf				2		1		
Hundekjøring			1	1	1			
Håndball – menn								A
Håndball - kvinner							B	
Ishockey – para								B
Kampsport - taekwondo				1	2	1		
Kampsport – karate					2			
Kickboxing			4		1			
Motor - aquabike				1		1		
Motor – snøcross			1			1		
Motor – trial						1		
Orientering		2	1	1		1		
Orientering - ski				1		1		
Padling				2		1		
Roing		3		4				
Roing – para	1							
Rytter – para			1	1				
Sandvolleyball								A
Seiling	2			2		2		
Ski – alpint	1	3	1	2	4	1		
Ski – freeski	1	1	1	2	1	3		
Ski – hopp	1	2	2	2	1	4		
Ski – kombinert		3		2		1		
Ski – langrenn	4	4		6	5	4		
Ski –langrenn para	1			1		1		
Ski – randonee						1		
Ski – telemark				1	2			
Skiskyting	2	2	1	3	1	2		
Skiskyting Para		1						
Skyting – rifle para			1					
Skyting – rifle			3	2		1		
Skyting – skeet				1		1		
Skøyter - hurtigløp		2		1	2	6		
Snowboard	1	2		4	1	2		
Styrkeløft			1	1		1		
Svømming		1			1	1		
Svømming - para			1	2		1		
Triatlon		1		1	1	1		
Totalt	16	32	26	57	31	53		

